

לבד, אלא צריך גם לבדוק אחר החמץ וגם לבערו מן הבית.

והטעם לכך, משום שביטול הוא דבר שתלוי בלבו של האדם, ושמה לא יבטל את החמץ לגמרי בלבו. או מן הטעם של התוספות, שחששו שאם ישאר החמץ בבית, יבא לאכלו, לכן הצריכו גם בדיקה.

וכן החמירו שלא להסתמך על הבדיקה בלבד, אלא גם לבטל את החמץ, מחשש שמא ימצא גלוסקא יפה.

ומוסיף הר"ן, משמע שתקנה זו להצריך גם ביטול בנוסף על הבדיקה נתחדשה רק בימי רב יהודה אמר רב, שאמר הבדוק צריך שיבטל [לקמן ו ב], ואילו בזמן המשנה היה די בבדיקה לבד, ולכן לא נזכר במשנתנו כלל שצריך לבטל אחר הבדיקה.

רע"א הקשה על הטעם של הר"ן [שהצריכו חכמים בדיקה ולא הסתפקו בביטול בלבד, שמא מתוך שהביטול תלוי במחשבתם של בני אדם, ואין דיעותיהם שוות, אפשר שיקלו בכך, ולא יבטלו את החמץ לגמרי בלבם], הרי כיון שהוא אומר בפיו שהוא מבטל את החמץ, אם כן, אף שבלבו אינו כן, הרי "דברים שבלב", ולא הוי דברים?

ותירץ, על פי דרכו של הר"ן עצמו בענין הביטול [ראה להלן בהערה], שלשון הביטול אינו הפקר ממש, אלא רק גילוי דעת שהוא אינו מחשיב את החמץ אלא כעפרא בעלמא. וכיון שכל הביטול אינו אלא גילוי מילתא על מה שהוא חושב בלבו, הרי אם באמת לא יחשוב כן, אין כאן ביטול כלל.

ובמקום אחר כתב [בשם חתנו] ליישב, שאמנם לגבי כל יראה לא איכפת לן אם לא ביטלו בלב שלם, כיון שדברים שבלב אינם דברים, וכל שביטלו בפה, נעשה הפקר, ושוב אינו עובר עליו בבל יראה, אך מכל מקום לא קיים בכך מצות עשה דתשבתו, כיון שאינו

דהיינו, שיבטל האדם את החמץ בלבו, ואם לא ביטלו, צריך שיבדוק אחריו, לבערו מן העולם.

ולמרות שאין ודאות שלא נשאר שום חמץ בבית לאחר הבדיקה, בכל זאת די בכך מן התורה. וטעם הדבר, כיון שהוא בדק בכל המקומות שהחמץ עלול להיות שם, הוא יצא בכך ידי חובתו, ואין לו לחשוש שמא עדיין נשאר חמץ בביתו, שהרי סמכה התורה על החזקות. והחזקה אומרת, כיון שבדק את ביתו, ודאי מצא את כל החמץ הנמצא בבית. ולכן, אם בכל זאת ימצא לאחר מכן בפסח חמץ בבית, לא יעבור עליו למפרע.

וצדקו, אם כן, דברי רש"י, שהבדיקה נועדה כדי שלא יעבור עליו בבל יראה ובל ימצא, שהרי מן התורה באמת די בבדיקה לבד, ורק רבנן הצריכו גם ביטול.

וראה לכך שהבדיקה והביעור אף הם מן התורה, שהרי הגמרא דורשת לקמן [ז ב] מפסוקים, שהבדיקה צריכה להיות לאור הנר. ואם תאמר שזה רק אסמכתא, הרי מצינו גם שנחלקו תנאים מהו ביעור חמץ. ולפי רבי יהודה אין ביעור חמץ אלא שריפה, ולמדה מנותר. ומשמע שהוא מדאורייתא. וכן מוכח להדיא מדברי רבי עקיבא לקמן [ה א]: הרי הוא אומר "אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם". וכתוב "כל מלאכה לא תעשו". ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה. ומזה הוא מוכיח ש"אך ביום הראשון תשביתו" היינו בי"ד.

ואם נאמר שבדיקה לבד אין בכוחה כדי להוציא מידי איסור כל יראה, אלא צריך, בנוסף, גם לבטל את החמץ מחשש שמא נשאר ממנו לאחר הבדיקה, אם כן, לא מצינו כלל ביעור חמץ מן התורה, שהרי ביטול לבד מועיל מן התורה, ומה צריך עוד ביעור? אלא ודאי, שאף הבדיקה היא מן התורה.

זהו הדין מדאורייתא, שיש לבדוק או לבטל. אבל חכמים החמירו ואמרו שלא די בביטול